

DET NORSKE VIDENSKAPS-AKADEMI
THE NORWEGIAN ACADEMY OF SCIENCE AND LETTERS

Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen
Stortinget
0026 Oslo
v/ Leder Ine Marie Eriksen Søreide og
Saksordfører Gerd Janne Kristoffersen

Oslo, 26. mai 2009

Innspill til St.meld. nr. 30 (2008-2009) – Klima for forskning

Det Norske Videnskaps-Akademi (DNVA) har som formål å bidra til vitenskapens fremme innenfor alle fagområder. Akademiet har 400 norske medlemmer, stort sett fra universitetet og høyskolesektoren. Akademiet ser det som særlig viktig å ivareta grunnforskningen i Norge og har tidligere kommet med synspunkter på dette i flere uavhengige utredninger; "Norsk forskning ved sekelskiftet" i 1999, "Forskningsledelse og faglig frihet" i 2005 og nylig "Evne til forskning" i 2008. Den siste utredningen var en tilstandsrapport med anbefalinger til norsk forskningspolitikk. Utredningen ble diskutert i Akademiets faggrupper, og et sammenfattende skriv ble sendt Kunnskapsdepartementet som innspill i arbeidet med St.meld.nr. 30.

Etter at meldingen ble lagt fram i april i år har den vært diskutert i faggruppene i Akademiet, og flere av gruppene er kommet med skriftlige innspill. Disse innspillene ligger til grunn for følgende kommentar, ordnet i åtte punkter med korte begrunnelser.

1. DNVA mener at betydningen av *fri grunnforskning* er undervurdert også når det gjelder de store framskrittene innen anvendt orientert vitenskap. I USA er denne betydningen grundig dokumentert av *US National Academy of Sciences* i en serie rapporter med fellestittelen *Beyond Discovery: The Path from Research to Human Benefit*. Grunnforskningens natur er å finne svar på grunnleggende problemer. Det er først og fremst den frie grunnforskningen som gir bred faglig innsikt, analytisk erfaring og evne til å formulere gode problemstillinger i tillegg til metodevalg og gjennomføring. Ikke minst i forskerutdanningen, som særlig foregår ved universitetene, er dette helt avgjørende. Sterke grunnforskingsmiljøer har derfor avgjørende betydning også for dem som senere vil delta i programforskning, utviklingsarbeid og administrasjon. Effektiv programforskning og anvendt forskning kan bare utføres i land som har sterke og godt utbygde grunnforskingsmiljøer.
2. Kunnskap, innsikt og ny erkjennelse har en *egenverdi* som er svakere erkjent i Norge enn i mange land med en sterkere vitenskapelig og kulturell tradisjon. I Norge blir forskning nesten utelukkende begrunnet instrumentelt, som et middel til praktiske anvendelser og økonomisk vekst, mens sterke kultur- og vitenskapsnasjoner også ser kunnskapsutvikling som en verdi i seg selv. En følge av ensidig instrumentelle

begrunnelser kan være at respekten for kunnskap og vitenskapelig begrunnet innsikt blir svekket i samfunnslivet generelt. I en undersøkelse av barns rollemodeller i ulike europeiske land, kom for eksempel Marie Curie og Louis Pasteur øverst på listen til franske barn, mens idrettsfolk og rike kjendiser toppet listen i Norge. Slike forskjeller avspeiler seg og blir gjenskapt i skole, massemedia og politikk.

3. Nyttegevinsten av fri grunnforskning er undervurdert. Den kan høstes fritt av alle, også utviklingsland som ikke har muligheter til å drive kostbar grunnforskning. Slik skjer det en betydelig kunnskapsoverføring til fattigere land fra den rike verden. Det er et *bistandsargument* for å styrke fritt tilgjengelig grunnforskning. Norge bidrar svært lite til slik kunnskapsoverføring sammenlignet med mange andre rike land, fordi satsingen på fritt tilgjengelig grunnforskning er så begrenset. Kunnskapsoverføring gjennom grunnforskning er i sin tur avgjørende for utviklingen av anvendt orienterte fagmiljøer med bred kompetanse og beredskap.
4. Tematisk orientert forskning, som programforskning, er viktig og nødvendig, men må ha vide rammer uten detaljstyring som svekker den faglige entusiasmen og innovasjonsevnen. Programforskningen må ikke føre til at langsiktige, faglig solide prosjekter blir nedprioritert i forhold til konkret temaforskning av lavere kvalitet. Midler fra fagdepartementene som kanaliseres gjennom Norges Forskningsråd er ofte underlagt sterke føringer som umuliggjør overføring til friere grunnforskning. Her står blant annet Sverige for en motsatt politikk, der forskningsmidler fra departementene gir langt større faglig uavhengighet.
5. Langsiktighet og forutsigbarhet er helt avgjørende for utvikling av gode forskningsmiljøer. Det er tid- og ressurskrevende å bygge opp vitenskapelige miljøer som kan hevde seg internasjonalt. På den annen side blir slike miljøer raskt ødelagt om finansieringen svekkes. Høy kvalitet i mindre, spissede forskningsmiljøer – slik som Sentra for fremragende forskning – er avhengige av brede og levedyktige grunnforskningsmiljøer for å kunne bygge opp og opprettholde kvaliteten over tid. Et minimum av driftsmidler til den enkelte, aktive forsker er nødvendig for å sikre langsiktig kompetanse i forskningsmiljøene. Basisbevilgningene til universitetene må styrkes, rekrutteringsstillinger og satsingsmiljøer må fullfinansieres, og forskningsbudsjetter med lenger enn ettårig horisont er påkrevet.
6. For det enkelte fagmiljø og det enkelte prosjekt kan nasjonalt, internasjonalt og tverrfaglig nettverk være viktig, men slike nettverk har ingen egenverdi. De må være drevet av vitenskapelige hensyn og behov, ikke av pålegg. Obligatoriske nettverkskrav må ikke fortrenge fremragende prosjekter innenfor mer avgrensede disipliner og grupper. Norsk deltakelse i for eksempel EUs rammeprogrammer må vurderes ut fra den vitenskapelige verdien og ikke ut fra et politisk ønske om tilbakeføring av den norske kontingenten.
7. I det norske og internasjonale forskersamfunnet er det en grunnleggende oppfatning at det ikke er mulig å *styre* forskningen slik at kvaliteten og resultatene blir bedre. God forskning er drevet av kunnskap, entusiasme og oppdagerglede. Overdreven styring og kontroll kan virke kvelende og destruktivt. Utenlandske eksperter som har evaluert norsk forskning deler uten forbehold denne oppfatningen. St.meld. nr. 30, s. 132, gir her urovekkende signaler om at mål- og resultatstyring, basert på rent kvantitative

indekser, skal komme sterkere inn, med større vekt på ”høyest mulig samfunnsøkonomisk avkastning av forskningsinnsatsen”. Her er faren stor for at reformer med en slik målsetting vil underminere både grunnforskningen, det vitenskapelige kvalitetsnivået og den nyttevirkningen en ønsker å oppnå.

8. Det Norske Videnskaps-Akademi vil peke på at utsiktene til å nå regjeringens eget mål om FoU-utgifter på 3 % av BNP er sterkt svekket fordi næringslivets andel synker som resultat av økonomiske vanskeligheter. Norges samlede forskningsinnsats blir dermed redusert selv om de statlige bevilgningene øker noe. Det er viktig med en konkret og forpliktende satsing for å motvirke den overordnede nedgangstendensen.

Med vennlig hilsen

(sign)

Øyvind Østerud
Preses

Reidun Sirevåg
Generalsekretær

Kopi:

Kunnskapsdepartementet, v/ Ekspedisjonssjef Kari Balke Øiseth
Stortingsrepresentant Inge Lønning
Stortingsrepresentant Odd Einar Dørum